

gaderd / exponeren haar Kerk en Natie aan het uiterste berderf en flavernpe / alleen om dat men haar dese Negatieve niet bewijfen kan / dat de Pausen de Electie der Bisschoppen niet stilswijgende souden hebben toegestemd; en dat nog een Electie met dewelke sy eeuwen achter malkander soo weinig hebben te doen gehad / als den Koningh van Frankrijk met de Electie van den Koning van Polen. Indien de Polen eens soo dwaas waren / van haar Koningrijk aande onheilen van een Interregnum over te geveu / of sig het geweld en den moetwille van een uitheems Tyran te onderwerpen / en dat om dat men niet bewijfen kon / dat haar Koningen sonder de stilswijgende toestemminge van die van Frankrijk verhooren waren; wat meend gy / mijn Heer / dat luden van oordeel daar van souden seggen? Dooz my / wanneer ik sie dat een Natie soo geweldig staat op sulken stilswijgenden toestemminge van luden die men Pausen noemd / soo verwondere ik my in geen deele / dat deselve soo grooten kragt toeschryft aan een Reglement / of Decretale / dat quanswijs uit de Canceleerie van dese Heeren voortkomt / die brquaam is om de gansche Hierarchie aan duigen te werpen / en het regelmatige ordentelike / en goede Bestier / dat sekerd de tijden der Apostelen in de Kerke Jesu Chrysti onderhouden is / in een arbitraire en anarchique Tyrannie te veranderen.

Dese redenen evenwel van hoe slegten baleur sy ook mogten wesen / hol deden nogtans volkomen aan de drie Staten van Portugaal; inboegen dat dese Heeren / in plaats van in haar eigen saken te voozsien / gelyke hadden konnen / en behooren te doen / de resolutie namen van sich volkomen aan het welgeballen van den Heiligen Vader over te geven / verklaren in het besluit van haar Balidos, datse sig met den Stadhouder van Jesus Christus, met den Engel van Romen, en met het Sienlyke Beeld van God op aarden, wilden versoenen; alle haar kragten inspannende welke de liefde en haar eigen noodzakelykheid haar kon inspireren, en datse hem niet sullen los laten voor dat hy sijn APOSTOLYKE HAND op haar geleghd, en sy sijn Allerheilighste voeten gekuft hebben.

Den Heiligen Vader haar in dese gesteldheid siende / en verhalven genoeg bersekerd synde / dat hy van dese kant niets te bzeesen had; liet haar bleyen, of indien ik het soo mag noemen / bulken, soo lange 't haar wel geblei / sonder sig in 't minste over haar te bekommeren. Alle sijn soegen van die tijd af te reekenen / waren de hoofdige Spanjaarden te berpligten en te bleyen / die niet nalieten hem van tijd tot tijd te bzeigen om hem te berpligten / haar onredelike en onregthaardige pretensien toe te staan. Maar belangende de Portugiesen / deselve deden haar best / om hem op allerhande wyse te doen blyken / dat hy van haar syde niets te bzeesen had: Continuierende / wat meer is in haar geld op de eigendste wyse na Romen te senden / alse booz desen gedaan hadden: Soo dat sijn Heilighheid by dese gelegenheid niets verloor / als 't geen hy van de Bullen der Bisschoppen sou getrokken hebben; behal-

ben dat de Spanjaarden hem wilden doen gelooven / datse hem tendesen opsigte wel haast schadeloos souden stellen / hem versekerende / datse een koft einde van desen oorlog maken souden.

Op desen voet continueerden de saken van Portugaal tot Romen / gedurende een tijd lang van de Regeeringe van Urbanus de Agtste, de gansche Regeeringe van Innocentius de Tiende, en van Alexander de Sevende, tot op het einde van de Regeeringe van Clemens de Negende; dat is / gedurende de gansche Regeeringe van den Vader / en de Broeder van den tegenwoordigen Koning van Portugaal. Maar Don Pedro aan de Regeeringe gekomen sijnde / en de Spanjaarden Vrede gemaakt hebbende met Portugaal / ende den Koning van Portugaal erkend / soo stondense sijn Heilgheid toe / het selve / indien 't hem luste / van sijneet wegen ook te doen.

De Portugiesen dan de gunst en de bescherminge van den Heiligen Vader niet soo seer als hoor desen van noden hebbende / en sig zelfs in staat vindende haer geleden ongelijk te kunnen wreken; soo begonnen de zegeningen van den Heiligen Vader met gansche stroomen over dit Koninkrijk te vloeyen.

Clemens de Negende, had voor sijn overlijden een schoone gelegenheid / sijn tedere genegenheid / of lieber sijn Vaderlyke indulgentie / teagen sijn tegenwoordige Majesteit te betoonen / en alle die strengheden te versagten / die sijn Hoofsaten aande Vader en de Broeder van desen Koning getoond hadden. Want een weinig voor het sluiten van dese Vrede / wierd Alphonsus afgeset / op soodanigen wyse als wy hier vooren verhaald hebben; en Don Pedro maakte sig meester van den Croon van den Koning sijn Broeder / en weynigh tijds daar na van sijn Bed en Huysvrouw / trouwende de Koninginne by 't leven van haer man den Koning: soo dat 're een breed veld voor sijn Heilgheid open was / van sijn Vaderlyke gunsten in soo veel opsigten te betoonen. Want tegenwoordig quam het 're niet alleen op aan / om een Koning te erkennen; maar om het regt van een Vorst tot de Vrouw / en het Koninkrijk van sijn Broeder / en dat nog gedurende desselvs leven / goed te keuten.

Ondertussen bond Don Pedro in alle dese opsigten alle de toegebentheid in den Heiligen Vader / die hy wenschen kon. Desen Vorst had in sekeren Brief / over een ander subject geschreven / soo ras geen mentie gemaakt van hęc voornemen dat hy hadde / een Ambassadeur na Romen te senden / om sijn Oederdanigheld aan den Heiligen Stoel te betoonen / of hy kreeg van sijn Heilgheid tot antwoord / dat sijn Ambassadeur / op sijn aankomste tot Romen / een gunstig en honorabel onthaal / soo als ten uttersten regtvaardigen billijk was / sou ontfangen. Men stond chans niet meer op het regt / dat desen Vorst pretenteerde te hebben / van een Ambassadeur te mogen senden; men insozmeerde sig niet hoe hy aan de Regeeringe was gekomen; en van de Clausule / Sine praedictio Tertii, sonder een Derde te benadeelen /

wierd.

Hoe lange den Paus in dir gedrag volharde,

Een gants contrarie gedrag by den selven gehouden.

wiert niet eens gesproken. Hoe verschillende dit onthaal was / van 't gene men sijn Vader had aangedaan / geve ik H. Ed. te bedenken.

Den Koning Johannes had een onweder sprekelyk regt tot de Kroon; en al de wereld was 'er van overtuigd / en rekende hem als Koning; eger wierden sijn Ministers gedagbaart tot Komen / om reekenschap te geven / wat regt haar Meester tot den Koninglyken Cytel had : In plaats dat de reden die men gehad hadde / van Alphonsus te depozteren / en Don Pedro in sijn plaats te stellen / nog nauwelijks ter dege bekend laat staan onderfugt waren. En dit alles niet tegenstaande / en dat Koning Johannes als een Verrader / als een Roover / en als een Hurpateur / aan het Hof van Komen getraceert was ; soo was het seer regtvaardig / dat den Ambassadeur van Don Pedro / op de eerste bekenntmakinge van sijn komst tot Komen / een gunstig en honorabel onthaal ontfing.

't Is onnodig dat ik H. Ed. verhaale / wat swarigheden men tot Komen gewend is te maken / in saken rakende het scheiden van een Houwelijck / insonderheid tusschen Koninglyke Partsonagien : soo dat men ten minsten soude gedacht hebben / dat den Paus eenigen tyd van beraad hier ober sou genomen hebben / booz dat hy een Houwelijck hadde toegestaan / van het welke ik niet en weet dat men ergens de weerge vind.

Men siet een Koninginne haar Man veelaten / sonder het minste beletsel te ontmoeten ; en niet alleen dit / maar ook haar Houwelijck met de Woeder van haar Man / word toegestaan en geconfirmeert dooz sijn Heiligheid / met soo veel gemakkelijckheid als of het een gemeene saak was / wiens weerge men dagelyks had sien gebeuren. Al het welke ons klaar doet sien / dat de submissie complaisance van desen Paus booz het Hof van Portugaal / in den eyd van boozspoed / ten minsten ebenaard / indien niet overtreft / den hoogmoed en de insolentie van sijn Doozsaten / in de tyden van verdukinge / aan dit eigenste Hof en Datte bewesen.

't Is seker dat Clemens de Negende het sig seer wel beloofde / dat hy de overmaat van sijn Vaderlyke goedheid soo rijkelyk over Don Pedro had uitgestort : geloobende daar dooz niet alleen de boozgaande berongelijkingen te sullen verbeteren / maar ook waar 't mogelijk nog grooter eerbiedigheid booz den Heiligen Stoel in Don Pedro te verwekken / als oft in iemand van sijn Doozsaten had uitgemuunt.

Dit bleek niet duisterlyk uit sekeren Bzief / ober dit subject van sijn Heiligheid aan Don Pedro geschreven / in dewelke hy sig onder anderen van dese expressien bediend : Wy hebben ons best gedaan , om u in dese tegenwoordige gelegenheid alle de gunst te betoonen , die de Heilige Canons konden toelaten : en wy sijn by uitsteekendheid verheugd , dat gy van dese Vaderlyke Goedheid soo wel voldaan sijt als gy bent. Maar inderdaad de dankseggingen die gy met soo veel Godvrugtigheid en tederhertigheid doet , sijn niet meer als billijk , de sake in sig selven sijnde aangemerkt : Soo dat wy met regt van u vereischen , dat gy erkent

ten hoogsten verplicht te sijn voor de goedertierenheid van den Heiligen Stoel; en gy sult dese verplichtinge eerst te regt erkennen, wanneer gy voortvaart, gelijk gy tegenwoordig doet, by alle gelegenheden nogh grooter yver en grooter verknogtheid te toonen, voor alles wat den H. Stoel en de Catholyke Religie aangaat; hier in navolgende den yver en de devotie der Portugiese Princen, dewelke haar grootste glorie in de gehoorzaamheid voor den Heiligen Stoel gesteld hebben.

Ondertussen duurde het Pauverschop van Clemens de Regende niet lang genoeg / om alle de gunstbewijsingen die hy vooz het Koninkryk van Portugaal gedefineert hadde. / aan het selve te konnen toonen; blyvende het bevestigen der Bisschoppen gereferbeert vooz sijn Nabolger / Clemens de Tiende / die deselve niet volbragte als in den jare 1671.

Het jaar daar aanvolgende bereerde Clemens den Bisschop van Laon, dat een Heef vande Koninginne was / een Cardinaals Hoed / om haer Majesteit daar dooz nog meer te verplichten: sijnde den selven die naderhand onder den naam van Cardinaal d'Estrees soo berugt geworden is. Hy wierd gezomobeert op het voozstel of nominatie van Portugaal: en om dese gunst te smakelijker en teffens te particullerder te maken / soo weigerde men ter selver tyd een diergelyke verzoek aan den Gooten Sobieski / Koning van Polen / wanneer hy vooz den Bisschop van Macfellie sprak: hoewel hy oordeelde beboegd te sijn / van een Cardinaalschap te konnen disponeren / ingevolge van een recht / van het welke sijn Voorszaten by haar komste tot de kroon gegaubereet hadden. Het pretext van dese weigeringe was / dat den persoon die dooz den Koning van Polen wierd voorgezesteld / sijn Majesteits eigen anderdaan niet was. Soo dat den Cardinaal d'Estrees sijn verheffinge alleen verschuldigd was / aan de eere die sijn Eminentie had / van een Nabestaande van de Koninginne van Portugaal te sijn.

Innocentius de Eufde / Nabolger van Clemens de Tiende / qualijkt gehandelt sijnde in sekerre affaire van de Inquisitie / kon egter by sijn Verheffinge de verdiensten van het Hof van Portugaal niet vergeten / en gaf een Cardinaals Hoed aan Don Verissimo de Alemcastro: Sijnde deselve persoon / die dooz het Hof van Portugaal gebuzikt was / om sijn Heiligheid tot reden te brengen. En na 't overlijden van desen Cardinaal wierd nog een ander Hoed gesonden aan den Wartsbisschop van Lissabon / dooz Innocentius de Cwaalste. Soo dat het schynd dat den Koning van Portugaal tegenwoordig soo wel in possessie is / om van een Cardinaalschap te disponeren / als den Allerchristelijken / of Catholyken Koning. En wat meer is / de Ministers van Portugaal sig geraakt bindende / dat de bedientinge van een Auntylatura niet soo wel aan het Hof van Portugaal / als aan dat van Frankryk en Spanjen / de onmiddelijke trap tot het Cardinaalschap was: Soo heeft sijn tegenwoordige Heiligheid ook selfs in het regard Portugaal met Spanjen en Frankryk gelijk gesteld; verheffende ter selver tyd den Auntylatus Coyrato / en den Wartsbisschop van Lissabon.

Het schijnd dan dat die van het Hof van Portugaal het geheim gebonden hebben / op wat wijze sy het Hof van Rome behandelen moeten : of om beter te seggan / dat de veranderingen van saken aan het Hof van Portugaal / ook met een de mesures aan dat van Rome heeft doen veranderen : Insonderheid sedert datse de maximes van het Hof van Spanckrijk hebben begonnen na te volgen : geloovende dat den Milgergehoorzaamsten Soon van de Kerke geen beter voorbeeld / als dat van den Oudsten Soon der Kerke / sou konnen nabolgen. Hier van daan is / dat een Huntius na Portugaal gaande / tegenwoordig voor alle andere dingen gelaft word / de Ministers van Portugaal te intimideren / ten einde sy de 'geseide Maximes van den Koningh van Spanckrijk niet soo seer souden nabolgen / en waar 't mogelijk de al te groote agtinge die se sedert eenigen tijd voor deselve gehad hebben eenigzins by haar te doen verminderen.

Maar het schijnd dat dese Ministers sig daar by te wel gebonden hebben / om 'er soo schielijk van te renuntieren : doende veel meer haarbist / soo alsse in verschelde occasien hebben laten blijken / om meer gemelte boetschappen / al was het maar van verre / na te volgen.

't Is waar / wy hebben tot nog toe niet konnen vernemen / datse de Concessie van Johannes de Tweerde ten eenemaal souden hebben afgeschast : behelsende / gelijk wy gesegd hebben / dat de Bullen van den Paus in Portugaal niet mogen geexamineert worden : synde dit wel de boornaamste grondslag van de Pausselijke overmagt in Portugaal. Eventwel vergeten de Portugiesen sig ook niet ten eenemaal omrent dit voorval / indien men den Marquis van Megrete / die het Leven van desen Koning beschreven heeft / in syn Historie gelooven magh : willende de validiteit van dese Concessie zelfs in questie trekken ; hoewel hy / als Historie Schryver / het onderzoek van dit verschil aan het oordeel van de Rechtsgeleerden overgeeft. Maar als Staatsdienaar heeft hy een daad gepleegd / die de invaliditeit van voorszemelte Concessie genoegzaam te kennen gaf : wanneer hy den Huntius / op sijn attribement tot Lissabon / verpligte / sijn Patente / of opene Brief van Legaat / over te geben / om in den Raad des Konings geexamineert te worden : houdende den Koning den selven over de ses weken ; en wanneer men die eindelijk weecom gaf / soo seide men met een air van autoriteit tegen den boossehzen Huntius : Dat den Koning niet wel te vreden was over het ample pouvoir / het welke men in dese Patente gegeven had ; en dat sijn Majesteit verwagte / dat den Huntius het selve niet volkomen soude offenen / maar sig in de behoorlijke palen houden : hebbende men sedert dien tijd ook gesien / dat dese Afgesanten de discretie hebben gehad / van nolt haar geheele pouvoir te exerceren ; hoewel dit ondertuffen een groote moztificacie voor haar is geweest / dat het Hof pretendoert haarluiden daar toe verplicht te hebben / terwijl sy de wereld willen doen gelooven / het selve uit haar eigen vyze wille gedaan te hebben.

Egter is'er tussen de geseide twee Hoven een saak van verschil over/ dewelke syn Heiligheid sere ter herten neemt / en die hy na alle appa- rentie niet ligt sal baren laten / als sijnde een saak van de uiterste aan- gelegenheid / hoedanig alle die gene sijn die de beurs raken / en wel in- sonderheid tot Romen.

Den Koning heeft tot verscheidenmalen raadzaam geoordeeld / de waarde van het geld in sijn Koninkrijk te verhoogen : tot soo verre dat de eigenste specie tegenwoordig een derde hooger is / als in 't begin van sijn Regeeringe. Syn Heiligheid in tegendeel oordeeld / dat de sommen die sijn Banquiers tot Lissabon ontfangen / op de boozgaanden moet behooren betaald te worden / en dat hy geen reden heeft / sig aan dese veranderinge te kreunen : Maar de Ministers van Portugaal sijn van een gansch ander gevoelen / en schijnen volkomen geresolveert te sijn / sig noit van dese dwalinge te laten overreden / waar aan de Heeren Nuntii nu verscheiden saken te vergeefs gearbeid hebben.

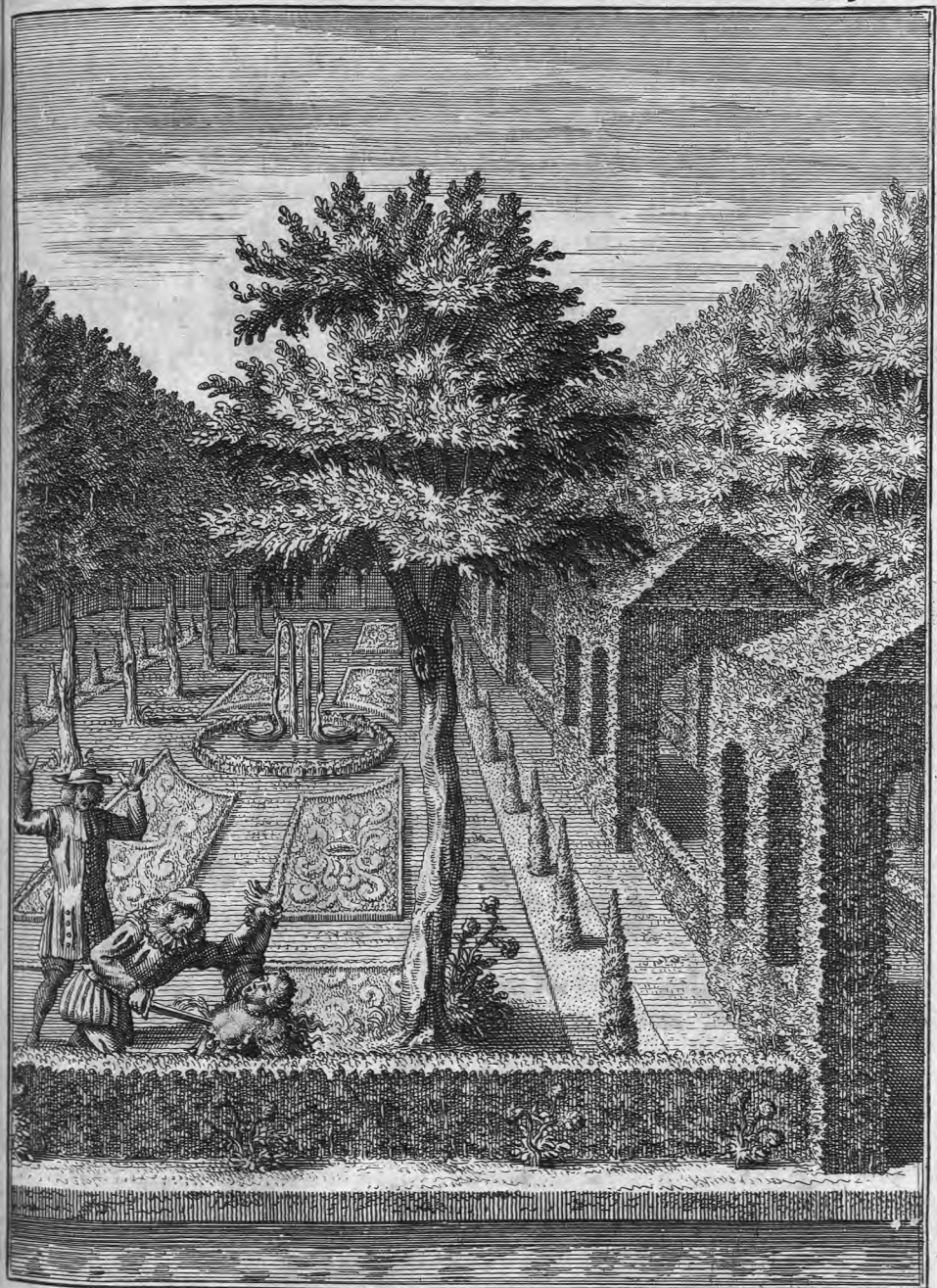
Verande-
ringe van
geld oor-
zaak van
misnoe-
gen tussen
het Hof
van Ro-
men en
Portugaal.

Wanneer den Cardinaal Cornaro / waar van wy soo eben gesproo- ken hebben / op sijn vertrekt stond / soo preeffte de hy die saak met grooten pber / maar te vergeefs : latende de Ministers van Portugaal eben soo onbersectelyk als van te booren : die geen ander begryp van saken konden of wilden krygen / als dat deselve specie die booz desyn niet als twee Testons in de betalingen aan sijn Heiligheid had gegolden / tegen- woordig niet minder als drie diergelyke Testons moesten valideren : en vermits dit een saak is / van dewelke niet ligt een van beide dese par- tien sal desisteren / soo soude het selve met der tyd wel eenige verwijde- ringe tussen de geseide Hoven konnen veroorzaken / waar door het goe- de verstand / dat sekerd soo veel saken tussen deselve getweeft is / wel merkelyk soude konnen verminderen : insonderheid als Portugaal by dese of gene gelegenheid weer in 't onderspit quam te raken / als wan- neer den Heiligen Vader niet sou nalaten / sig daar van tot sijn voordeel te bedienen / en sijn Alleronderdanigsten Zoon tot sijn boozgaande ge- hoozsaamheid te verpligten.

Zelfs soude men nog wel andere boozbeelden konnen allegeren / waar inde Ministers van Portugaal baar blykelyk toonen / hoe weinig werk sy somtijds maken / den Heiligen Vader / of sijn Ministers / te menage- ren. Ja deselve sijn in dese laatste jaren soo stout geworden / datse geen swarigheid gemaakt hebben / by boozkomende gelegenheden aan de Kerckelyke immuniteiten inbreuk te doen.

In het Eerste Deel van dese Historie / dat is : In de Be- schrijvinge van Spanjen hebben wy getoondt / wat booz regh- ten de Kercken en Kloosters van dat Koninkrijk hadden / en hoe deselve tot Wy- en Schuilplaatsen booz allerhande misdadige strekten ; waar by ik thans alleen moet seggen / dat het selve eben soo wel plaats in Portugaal als in Spanjen had. Maar den wereldlyken Regier siende hoe grooten misbruik hier van gemaakt wierd / om dat niet alleen die gene die de grootste schelmstukken / maar ook de grootste grootwelen ge- pleegd

Merkelyk
redres om
trent het
voorne-
men van de
Institucie .
ke. door

Cruwlyke Moort van een Man, aen syn Vrouw. *Flamswelt. inv. fec.*

View of the church and square in the town

pleegd hadden / die'er te bedenken waren / haar tochtlugt sonder onderscheid tot foodanige plaatsen namen / en soo doende sig de rechtvaardige straffe van haar wettige Oberheid onetrokken / waar door dan onbeschryffelijke wanordzes gepleegd wierden : Soo heeft deselve Oberheid / om hier in te boozsien / sig selven het vermogen aangematigd / van tregtwoozdig te bonnissen / wat misdaden van dese boozteghen mogen gauderen : en soo wanneer men bevind / dat de geseide misdaden al te buitenspoorig sijn / soo maken de Bedienaars van den Koning geen swarigheid / in foodanigen Drijplaats te gaan / en'er de misdadige met geweld van daan te halen / om'er na bebindinge van saken goed recht ober te doen : Inboegen dat het tegenwoozdig daar omtrent ook een heel ander gedaante als booz desen heeft.

Eventwel moet men bekennen / dat de Portugiesen omtrent het boozgemelte boozval / althij ten uittersten scrupuleus sijn geweest / en dat soo ras men haar heeft aangewesen / datse ten opsigte van de nature van foodanigen sait een misslag begaan hebben / sp niet manqueren / den misdadigen aanstonds weer ter plaats te bzingen / daarse hem van daan hebben gehaald.

En om **A Ed.** te toonen / hoe verre selfs de geseide swarigheid gaat / diese hier in maken / soo weet ik geen aanmerkelyker / als dit nabolgen de boozbeeld / daar van booz te stellen. Op sekeren tyd in foodanigen plaats met een van mijn goede vrienden synde / soo verhaalde my deselve by die gelegenheid / dat hy pas van te vooren by den Cardinaal van Alemcastro was gewerst / om hem / als Protector van de Societeyt te verpligten / ten einde sijn Eminentie soude bewerken / dat seker persoon / die door de Justitie met geweld daar van daan was gehaald / weer ter selver plaats mogt gebzagt worden. En wanneer ik hem bzaagde / aan wat misdaad de geseide persoon schuldig was / soo gaf hy my tot antwoozd : Dat het om geen ander reden was / als dat hy sijn Vrouw den hals gebooken had. En wanneer ik my naderhand wat bjeeder op de geseide saak insozmeerde / soo bevond ik / dat het selve geensins uit een opgebatte jalouzie geschied was ; in hoedanigen geballe hy van den Regter selfs sou wesen byj gespooken : Maar dat hy een oude Vrouw getrouwd hebbende / deselve moe was geweest : waar om hy haar op sekeren tyd vrepligt hebbende / na een Wooninge buiten de Stad met hem te gaan / hy die gelegenheid had waargenomen / en haar in koelen moede den hals afgesneden. En als hy daar op weg was gegaan / soo had hy een Knecht / die by toeval dese Vrouw in haar bloed sag wentelen / hooren roepen / dat sijn Meestresse op het sterben lag. De Wan dit hoozende / die niet beter wist of sp had reeds den geest gegeven / keerde weerom / en gaf haar vollenkomen de rest. Dit gedaan hebbende / blugte hy in de gemelte Drijplaats / uit dewelke hy naderhand met geweld wierd uitgetrokken. Maar wanneer men herbvolgens sijn saak nader onderzogt hadde / soo was sijn misdaad niet swaar genoeg bevonden / om hem van het beneficium van dese Drijplaats

den tegenwoordigen Koning ingevord.

Grouwe-lyke moord die ongestraft blyft.

te berooven: hy wierd dien volgens weer ter boozmoeder plaats ge-
bragt; en bekreeg een tijd lang daar na sijn Carta de Segura / of
Brieven van Veiligheid / hoedanig men deselve hier getwend is te noe-
men.

Egter is dit gepretendeerde schenden der soo genaamde Brijplaatsen
de eenigste beswaarnis niet / waar ober de Munniken / en bygevolge de
Pausselijke Afsantten klagen; maar men heeft haar sekerd eenigen
tijd herwaarts nog op een vyz geboelliger wijze aangetast: want men
wil dat haar goederen de lasten van het Koninkrijk sullen onderhebbigh
sijn. Men heeft reeds verscheide middelen in 't werk gesteld / om haar
te voorscheyden einde te verpligten; selfs herst men meer als eenmaal
getweld gebruike / wannes men sag dat andere middelen niet konden
toerelken: soo dat den Koning van Portugaal ten eenemaal van booz-
nemen schijnd / de voetstappen van Lodewijk de Veertiende hier in te
willen navolgen: hoewel dit nogtans niet en belet / dat de Portugiese
Muntstoffe door so veel Canalen uit dit Koninkrijk na Romem stroomt /
dat het selve wel haast volkomen sal wesen uitgeput / soo wanneer'er
niet nog kragtiger middelen worden in het werk gesteld / of dat de booz-
gaande niet met meerder ernst en pber worden aangedrongen.

Een ding hebben de Pausen van Romem ebentwel tot merkelyk booz-
deel van de Koningen van Portugaal gedaan / of liever op haar luider
ernstige verzoek toegestaan; te wecten de inkomsten van de soo genaam-
de Bulle van de Croisade, ofte Kruisbaard: detwelke gelijk wy wecten/
in boozleden tijden tot heel andere oogmerken was ingesteld; maar te-
genwoordig een vande booznaamste fondsen van den Koning van Por-
tugaal is: en daarom ook de moeite waardig / dat ik'er A Ed. een
volkomen verhaal van doe.

Bulle van
de Croisade, en wat
darr by is
aan te
merken.

Is een van
de voor-
naamste
fondsen
van den
Koning
van Portu-
gaal.

A Ed. gellefd van booz af te wecten / dat de Koningen van Portu-
gaal in de boozleden eeuwte een gansch ongemeene weg hebben ingesta-
hen / om geld te ligten / en die ik niet en weet / dat oit in de gedaghten
van eenig Prins gekomen is / uitgesonderde Koningen van Spanjen/
die het selve eerst in haar Landen gepractiseret hebben: te wecten datse
de indulgentien van den Paus aan het Volk verhogt hebben / om ver-
giffenis van haar souden te erlangen / en om haar eigen zielen / of die
van haar ebennaasten / uit het Dagebuur te verlossen; of elnd. lijk om
haar permisse te geven / van op Saturdagen / en andere verbodene ty-
den / Bles te mogen eeten: gelijk wy in de Beschryvinge van Spanjen
hebben aangewesen. Want de Pausen sig beginnende te schamen / ober
den handel diese met dese dingen ozeben; ter oorzake van het gerugt / dat
Luther daar ober in de wereldmaakte: soo oozdeelden de Koningen van
Spanjen niet ondienstig te sijn / sig van dese inkomsten te versekeren;
trekkende meer geld van deselve met minder ergernis.

Wanneer
deselve
wierd in
gevoerd?

't Wag om dese reden / dat Philippus de Tweede sich meester van
Portugaal hebbende gemaakt / in den jare 1591. een Bulle van Gre-
gorius de Veertiende bekreeg; die sekerd dien tyd meest alle jaren in

Port

Portugaal is / of sijn afgekondigd: want in effecte waren'er drie Bullen / welkers inhoud in een eenige begrepen was / hebbende vooz een titel / *Lustrana Bulla Cruciatæ*, of Bulle van de Hellige Kruisvaard van Portugaal: Maar die onder dese drie benamingen; Bulle voor de Levendige, Bulle voor de Compositie, en Bulle voor de Dooden, aan 't Volk verkogt wierden.

Is drie derley.

Haar naam ontfingense in 't algemeen van het woord van Croisade, of Kruisvaard, even eens als offte tot geen ander einde / als om den Helligen Oorlog te voeren / waren toegestaan; die doen ter tijd onder den naam van Croisade, of Kruisvaard, nog meer als genoeg bekend was. En om de waarheid te seggen / indien men volgens de considerabele sommen / die uit desen hoofde in Portugaal geligt worden / sou oordeelen; men soude gedenken / dat de geseide Oorlogen tegenwoordigh met geen minder hebligheid / als vooz vyf honderd jaren geboerd wierden.

Onder wat pre-
texten
men sig
van desel-
ve als nog
bediend.

Wel is waar / dat de Koningen van Portugaal ook sekerd dien tijd / dat men de gemelte Oorlogen niet meer in het Hellige Land geboerd heeft / in langdurige Oorlogen tegens de Ongeloovige sijn ingewikkeld geweest. Sp hebben / gelijk wy weeten / de Mooren in het herte van haar Koninkrijk gehad: En na dat deselve daar uit verdreeben hadden / soo hebben syse in Barbarien gevolgd / een groot gedeelte van dat Land ingenomen / en hebben 'er sekerd dien tijd ten minsten noch altijd een voet ingehouden / om haar van de lasten van den Oorlog te helpen dragen / hebben de Pausen haar somtijds sodanige indulgentien geaccordeert / als tot het voeren van die berugte Kruisvaarders vooz desen geaccoordeert waren / hoewel dit in dese latere tijden niet anders als heel spaarsaam / en by wege van een extraordinaire gunst bewijs geschiede. Maar sekerd dat de Portugiesen weinig of niet tegen de Mooren gedaen hebben / en datse in gansch Barbarien geen andere plaats / als de sterkte Mazagam, te besetten hadden: Soo sijn de Pausen in desen opsichte by liberaalder tegen haar geweest. Dese Kruisvaarders word alle jaren afgekondigd / en de indulgentien / en vergiffenis der sonden sijn veel ampelder als vooz desen / en worden aangeboden aan alle de gene / die tot de bescherminge van alle sodanige plaatsen willen contribuieren / als men quanswijs supposeert / dat den Koning in Africa te bewaren heeft.

Het soude sonder tegenspraak een verdrietige saak sijn / en weinig met mijn oogmerk over een komende / alle die privilegien op te halen / dewelke worden toegestaan / aan die gene die sodanige Bullen bekeeren: derhalven sal ik maar sommige aanmerken / die wel het meeste schynen over een te komen met de insichten / om welke dese Bullen verkeeren worden.

De Bulle vooz de Levende accordeert vooz de persoon die deselve heeft / een volkomen Afsaat / en Vergiffenis van alle sonden / en van de straffen die hy vooz deselve in het Dagevuur had moeten lyden. Dese woorden

Bulle vooz
de levende

204 Nieuwe Historische Reisbeschrijvinge van den van Absolutie moeten hem na de Diegt / of Confessie worden toegesproken: en dit pardon of vergiffenis is in allehande opzichten soo ampelen soo volmaakt / als of men in een Jubeljaar na Romem was gegaan / om het selve te verkrijgen: En iemand die soodanigen Bulle gekogt heeft / kan indien't hem lust / deselve booz een enkele Vintain na ses maanden weer vernieuwen: Invoegen dat men in Portugaal / na't seggen van den Commissaris / die van sijn Heiligheid gesteld is / om het Volk van dese dingen te onderrechten / twee Jubelseesten in een Jaar heeft.

Stations van Romem, war het te seggen is?

Alc kracht van dese Bulle kan ieder persoon in Portugaal alle de boozdeelen van de Stations van Romem genieten / dat is / hy kan sich selver byz koppem van de moeite te nemen / van op sekerere tyden sekerere Kerken in Romem te bezoeken; en ebenwel deselve boozdeelen van dese Goddzuchtige devotte genieten.

Dese Stations worden in verscheide Kerken van dese Stad gepleegd / so wel binnen / als buiten de muren van deselve; en sulks by beurt wisselingen het gansche jaar dooz: maar booznamentlijk ten tyde van de Wasten; sijnde de verdiensten als dan veel grooter als op andere tyden: en daar sijn acht dagen in het jaar / op ieder van dewelke een ziele uit het Dagebuur verlost kan worden: want al die gene die soodanigen Bulle heeft / mitz dat hy slegtz byz Kerken bezoekt / aan hoedanigen plaats die ook souden mogen wesen; of indien'er soo veel in eene plaats niet gevonden worden / dat hy daar een en deselve tot byz verscheiden malen bezoekt / die sal deselve Afsaat verdienen / die hy verdiend sou hebben / indien hy de Stations tot Romem had waargenomen. Ook kan hy / indien't hem lust / de eigenste verdiensten / per modum suffragii, of by wege van overdzacht / aan de zielen van sijn goede bekende in het Dagebuur mededeelen; ende de Commissaris die deselve verkoopt / segd wel expresselijk / dat soodanigen Bulle doozgaang boozdeeliger is / als een Missie die op een geybillegeert Nutaar gedaan word: niet tegenstaande men vast seld / dat diergelijken Missie een ziele eenslaags uit het Dagebuur verlost.

Hoe men van allerhande beloften kan ontslagen worden.

En ander aanmerkelyk boozdeel dat men uit dese Bulle trekt / is / dat men uit kracht van deselve van allerhande soozt van beloften kan ontslagen worden / uitgesonderd de beloften van kuisheid / van het aannemen van dese of gene Dyze / en van een Pelgimmagie na Jerusaleem. Maar aangaande alle andere beloften / hoe plegtelyk deselve ook souden mogen gedaan sijn; 't sy by eede / of ander sijn; selfs met byboeginge / dat men deselve noit soude verbeekken / of eenige dispensation ten boozschyben einde verzoeken: alle die gene / segge ik / die het boozdeel van dese Bulle heeft / kan booz een kleine somme gelds / het welke hy geeft tot onderhoud van het Garnisoen in Africa / van alle verbintnisse uit hoofde van meergemelte beloften ontslagen worden: Selfs kan hy van een onbolmaakte belofte van kuisheid ontslagen worden; hier in bestaande / dat men niet sal trouwen; dat men geen

geen ongeoorloofden ommegang met een ongetrouwde Vrouw/ of met de Vrouw van een ander / of met eenige andere perfoon sal hebben/ &c. Ook kan hy zijn belouften veranderen / die hy reeds gedaan heeft / van dese of gene Religieuse Orde: Van gelijken de omstandigheden van een belofte / aangaande een Pelgrimage na Jerusaleem; de dese kan hy niede soo verre veranderen / dat indien hy beloofd hadde te voet / of sonder groot geselschap daar na toe te sullen gaan / en de gansche weg te sullen bedelen; hy van alle soodanige omstandigheden kan ontslagen worden. Maar dese geballen alleenlijkt uitgesonderd / soo en weet ik niet wat saken dat'er te bedenken sijn / waat van men eenige belouften doen sou konnen / van dewelke men niet / uit kracht van voorszemelte Bulle / sou konnen ontslagen worden; mits betalende soodanigen somme / als in 't kozt begijp van de privilegien in dese Bulle verbat / staat uitgedrukt.

't Is de moeste waardig / dat ik H Ed. eenige staalties daar van voorszemelte. By voorszemelde / iemand doet een belofte van tweemaal 'sdaags ter Mis te sullen komen / of een elendige een dag te onderhouden; sich een dag kuisch te sullen houden / of sig ses dagen van den houtwelijken plicht te onthouden; niet te spelen / of geen snuifstabak te gebruiken; geen wijn in den tijd van een maand te sullen drinken / of tegen iemand te spreken / gedurende den tijd van twaalf dagen: of wannere een jonge Vrouw belofte doet / sich een week te sullen onthouden / van krijt / of van de roode aarde / waar van het Daatwerk in Portugaal gemaakt word / te eeten. In ieder van dese voorszemelten moeten de Bishpen ses Vintains betalen; de middelmatige vier; die van minder vermogen sijn twee / en de armen een: En dit moet soo lange onderhouden worden / als dese of diergelyke belofte geduurd sou hebben. Als genomen / iemand had sich verplicht / alle Saterdagden een gansch jaar dooz te sullen vasten: Indien hy op den laagsten prijs geschat is / soo sal het geld / het welke hy vooz sijn ontslaginge moet geven / duifend en veertig Reis bedragen. Indien de belofte gedurig en vooz sijn gansche leven is; soo kan hy betalen op den voet van tien jaren inkomsten op eenmaal af te leggen: en als dan sal sijn somme duifend Milreis en vier honderd Reis komen te bedragen. Maar indien hy de gansche somme te gelijk kan betalen / soo word hy geadmitteerd op de volgrnde wijze te composeren. Geset hy had sijn belofte op sijn vyftiende jaar gedaan: dese belofte verplicht hem / na 't seggen van sommige Doctoren / tot sijn seftigste jaar / andere seggen tot sijn sebentigste. In soodanigen geballe noemt den Commissaris het middelgetal / te weeten / van vyf en seftig. Van dese vyf en seftig neemt hy vyftien af / soo dat'er in 't geheel noch vyftig jaren om te vasten overblijden; en de somme daar vooz komt op hondert en ewintig duifend Milreis; vooz welke somme hy / ingeolge van de Compositie waar van wy soo aanstonds spreken sullen / twee duifend Milreis, en acht honderd Reis betalen moet. Indien hy niet in staat is / dat te konnen doen / soo kan hy volstaan / met slechts vooz den tijd van tien jaren

't Welk door ver-scheide voorbeelden wort aan geweseu.

te composeren; in hoedanigen gevalle hy maar drie Testons behoefd te betalen. Maar het allerbelligste is / segt den Commissaris / de gansche somme teffens te betalen / indien het in sijn vermogen is; of ten minsten vooz tien jaren te betalen: en soo hy dat ook sijn niet doen kan / soo steld nochtans sijn Compositie hem in veiligheid / in alle soodanige gevallen daer 't hem onmogelijk is te vasten.

Indien een Man een belofte van huisheid gedaan heeft / die verandert kan worden / en dat hy van deselve ontslagen wil wesen / soo moet hy op sijn minste alle dagen een Vintain betalen; het welke bedjaagd seiven duisend drie honderd Reis. Indien de belofte vooz sijn gansche leven is / soo sal het selve / ingebolge van de reekeninge van de tien jaren acquisitie / drie en seventig Milreis bedragen. Indien hy het vermogen niet heeft / soodanigen somme te betalen / soo moet hy composeten. Maar nademaal sommige menschen tachtig jaren leven / soo moet een persoon / geset dat hy op sijn opstijende sijn belofte gedaan heeft / noch bys en seftig jaren rekenen / waar vooz de somme sal bedragen vier honderd vier en seventig Milreis / en bys honderd Reis. Ingebolge van den Regal van de Commutatie / waar van wy soo aanstonds nadere spreken sullen / soo kan hy vooz de eerste twee honderd Milreis composeten vooz ses Milreis / en vooz de rest tegen tien ten honderd / het welk bedjaagd seiven en twintig Milreis / en vier honderd bystig Reis; sijnde in 't geheel drie en dertig Milreis / en vier honderd en bystig Reis. Maar ingevalle men arm is / en gansch niet betalen kan / soo kan men alleen vooz tien jaren composeren / en met bystien Testons bys raken. Ondertusschen word dese gemakkelijke Compositie niet toegestaan / als vooz belofsten die ten eenemaal conditioneel sijn / en ingevalle dat soodanige belofsten noch niet mogten verbuuld sijn. Als hy voozbeeld / ondersteld sijnde dat iemand in het acces van een kooz belooft hadde / een Nunnik te sullen worden / indien hy weer gezond wierd: indien een soodanige composeerde eer dat hy sijn gezondheid weer bekomen had / soo soude hy tot dese gemakkelijke compositie worden toegelaten; maar indien hy langer wachte / dat is / tot na dat hy gezond getworden was / soo soude den prijs van meergemelte Commutatie moeten verdubbeld worden. Alles wat in desen gevalle van eenige partie vereischt word / is / dat hy sijn geld in een sekerer Bos gaat werpen; die daarom ook de Bos van de Belofsten genaamd word: maar hy moet vooz alle dingen sozge dzagen / dat hy 'er het geld met sijn eigen handen in steekt / of dooz een ander vertrouwde persoon / behalven den Biegtvader doed instreken: Want den Biegtvader mag op poene van communicatie geen geld aan raken / al was het slegts om in de Bos Penitent wel te onderregten / wanneer / en op wat maniere hy sijn Commutatie doen moet; en hy begaat een doodsonde / segd den Commissaris / wanneer hy de geseide Commutatie op een lager prijs steld / als volgens gewoonte.

Dit sijn / gelijk H. Ed. siet / sommige van de Privilegien / die dooz de bobengemelte Bulle worden toegestaan : Maar alsoo die uit sig selve noch niet bequaam genoeg sijn / om de menschen tot het kopen van sodanigen Bulle te verplichten ; soo suspendeert en abrogeert dese Bulle alle andere Afkaten en Privilegien / hoe die ook mogen genaamd worden / en verklaard deselve vooz krachteloos en van geener waarde / vooz alle die gene die dese niet en koopen. En om deselve noch noodsaekelijker te maken / en de menschen tot het koopen van deselve noch meer te verplichten : soo permitterte alle de gene diese koopen / Eperen / Botter / Kaas / &c. gedurende de Vasten te mogen eeten.

Vleesch,
en andere
verboden
spijzen, in
de Vasten
te eeten.

Daar sijn in Portugaal Diocesen / alwaar het volgens een oude gewoonte vooz desen geoozwoofd was / dese soozten van spijzen in de Vasten te eeten ; maar tegenwoozdig is dese Bulle daar soo noodsaekelij / als elders : Synde dese gewoonte als onwettig gehouden / sedert dat de gefride Bulle daar verkondigd is.

Van gelijken laat dese Bulle toe / Vleesch te eeten op Vastdagen / het gansche jaar dooz / mits dat het de Geestelyke en Lichamelijke Medicyns geraden vinden : Synde de Geestelyke Medicyn en Diegtbader / wiens oozdeel van kracht is / al had hy het selve maar in de Confessie uitgesprooken. En belangende den tweeden / het oozdeel van een oud Besje / die eenige onderbindinge hrese / word in dese gelegenheid dooz de Bulle goed gekeurd. Maar men moet weeten / dat dese Bulle niet langer goed is / als tot de Publicatie van de nabolgende / waar dooz de voozgaande ten eenemaal vernietigd word ; en dat sodanigen Publicatie gemeenlijk alle jaren geschied.

De prijs van dese Bulle is vooz die gene / die hier honderd Millceis jaarlykse inkomsten hebben / op wat maniere het ook sou mogen wesen / drie Testons. Die gene die twee honderd aan jaarlykse inkomsten hebben / twee Testons : gevende een Weduwe altijd soo veel als een Man. Alle de gene die boven de seben jaren sijn / betalen hier Dintalns ; uitgesonderd de gene die nu volgen / dewelke niet meer als twee geben : te weeten / jonge luiden / die dooz haar ouders onderhouden worden ; Werk- en Ambachtsgulden / die van haar daghuur leven moeten ; Bedelaars / Soldaten / Weduwen / en Vrouwen / die van aalmoessen leven ; Priesters / die niet anders tot haar onderhoud hebben / als 't geense van de Mis trekken / of langs de huisen gaan bedelen. Onder dese soozt sijn mede gerekend die eigen Huisen hebben / maar onder tusschen seer armelyk leven ; de Sabonet Verkoopers / en Krammers die met een Mars langs de huisen loopen ; de Bedelmonniken ; de Pelggrims / en de Gevangene. Vooz de rest al de gene die vooz daghuur werken / en dagelijks twee Testons winnen ; de Priesters die by haar ouders wonen ; de knechten van luiden van aansien / welkers Gage omtrent de veertigh Millceis is / moeten alle hier Dintalns betalen.

Den prijs
van dese
Bulle.

De Cour van alle dese dingen dan soo algemeen / en onberandert sijnde

synde bast gesteld / soo kan het selve niet anders als een considerabele somme opbrengen : hoewel de twee andere Bullen / waar van wy tegenwoordig meenen te spreken / de Inkomsten van den Koningh ook niet weinig vermeerren ; voornamentlyk in een Land daar men soo bot / plomp / en blind Catholijck / als in Portugaal is.

Bulle voor de doode. De Bulle voor de Dooden / dewelke niet sonder reden die bande Levens komt te volgen / word van gelijken aan allerhande soort van menschen verkocht ; maar voor een en deselve prijs / te weten voor een Teston : Maar dese en is van geen nuttigheid / als voor die de eerste gekocht hebben.

Hoe verre sig de voor regten van deselve uitstreken. Voor dese / waar van wy tegenwoordig spreken / kan iemand alle de Aflaten en Vergiffenissen / in de voortige Bulle begrepen / toereigenen aan sodanigen ziele van het Vagebuur / als hem wel gevald / en dat gelijck wy gesegd hebben / per modum suffragii ; en verkrijgt daar voor gnissheldinge van alle de straffen / aan welke sodanigen ziele door de Goddelijke Rechtheerdigheid was overgegeven ; soo als de eigen woorden van den Commissaris luiden. Wat meer is / hy kan een conditionele toereigeninge van dese Bulle maken op elken ziele sonder onderscheid / met expresse voorbehoudinge / dat indien sodanigen ziele deselve niet van nooden heeft / het voordeel daar van op een andere komt : en soo dese andere reeds uit het Vagebuur is / al weer op een andere / en soo tot in 't anetindige. By voorbeeld / Ik neme een simpele Bulle voor mijn Dziend Francisco / onder conditie dat indien hy in den Hemel is / soo neem ikse voor Pedro , en ingeballe dese deselve niet van noden heeft / soo neme ikse voor Diego , &c. Egter moet men gedurig de applicatie daar van tot seker persoon overbrengen / en seggen datse of tot desen / of tot genen sal overgaan / die deselve meer of min van noden heeft / dat is te seggen / wiens beurt het is / eerst of laast uit het Vagebuur te gaan. Want indien men se sonder onderscheid of bepalinge geeft / aan soo eenen als het God behaagd / soo verliest de Bulle sijn kracht by gebrek van een gedetermineerde applicatie. Voor de rest verklaard den Commissaris / dat een en deselve persoon soo veel zielen kan verlossen als hy wil / gebende voor elk maar een halve Teston ; voor ieder van dewelke hy een Extract van de Bulle moet ontfangen / met dese nabolgende Certificatie aan 't einde : Nademaal gy, N: N: een halve Teston hebt gegeven , soo blyft de ziele , voor welke u intentie is geweest dese almoes te geven , bevrijd van de straffen van het Vagebuur. Laurencio Pires Carvalho. Maar de geseide H. N. moet sozge dragen dat sijn geld goed is : Want in dien het selfs gebeurde / dat hy voor eigen onbooschichtigheid bedroogen was / of dat hy door onkunde geloofde dat het goed was / en dat het nochtans vals of ondeugende bevonden wierd / soo soude de geseide Bulle / volgens het seggen van den Commissaris / waat mee de Casu isten ober een komen / van geen 'er waarde sijn.

Dese Bulle kan van een en deselve persoon tot verscheiden malen ontgen

fangen worden; het welke na mijn oordeel aan de Vaaliditeit van deselve / en aan de onseilbaarheid van desen Regel van Leo de Tiende / aan gaande de Nlaten / sou konnen doen twyffelen: Tantum valent, quantum sonant: dat is / se hebben soo veel kracht / als sin en betekeninge. Ondertussen indien men se dikwils vernieuwd / soo vermeerderense na proportie de Inkomsten van den Koning. Hier van daan is het / dat den Commissaris goedvind dat men alle jaren vooz deselve Ziel een nieuwe neemt: ook en kan hier geen groot verlies insteken / ter oorzake van de conditionele toelgeninge / waar van wy soo eben gespooken hebben: Inboegen dat den Koning soo wel van de dooden / als van de Levenden een vaste inkomst heeft: en den Commissaris weet dese laatste dit volgende wel in te scherpen: Het is / segd hy / een heilsamen raad voor een persoon die na by de dood is, sijn vrienden te recommanderen dat se de Bulle voor hem nemen, en de beste tyd daar toe is, soo ras als de stervende den geest gegeven heeft. Nogtans, segt hy / en de Casuisten seggen van gelijken / dat se tot alle tyden deselve kragt heeft. Hier van daan is het / dat sommige de gewoonte hebben / van de geseide Bulle aan het doode Lijk te geven / om met het selve in sijn Graf gebracht te worden: En ik heb'er gesien / die men deselve onder haar gozdel gestookt had: want in Portugaal begzaafd men de Lijken / sonder doodkist in 't habijt van S. Franciscus. Evenwel is het een waarheid / dat veel verstandige Luiden in Portugaal / dit selver als een misgryk aanmerken. Doende in desen opsichte de Turken / mijn's oordeels / noch beter / die de stervende een quitantje van haar Schuldeischers onder het hoofd leggen / om dat se in allen geballe noch weten wat sy daar vooz hebben.

De Bulle van de Compositie schijnd eindelyk niet minder proffita-
bel te sijn / als een van de voozgaande. Vooz dese konnen alle de gene die eenige onrechtveerdige winsten met rapen en schrapen / of diergelijke gedaan hebben / mits betalende een klein gedeelte van 't gene sy daar vooz geproffiteert hebben / de rest met een goede conscientie vooz sich selven behouden. Uit kracht van dese Bulle konnen Verkelijke composeren / wegens de inkomsten van haar beneficien / dese so doende continueren te ontfangen / niet tegenstaande sy het regt dat se daar toe hadden verlooren hebben; 't sy dat se haar bedieninge qualijk hebben waargenomen; 't sy dat se onder de publyke censure sijn.

Dese Bulle is soo gerijffelyk vooz allerhande slag van menschen / dat se van een sonderlinge gebruik is vooz allerhande Negotianten / hoe die ook mogen genaamd worden; Vooz de Woekeraars / Bedziegers / vooz Dobbelaars / en Speelders; vooz Schurken en Gaudieven; vooz Hoeten en Boeben / vooz Geweldenaars en Dieven / en waar'er van diergelijken uitbaagsel meer mag sijn: die alle / volgens de Verklaringe die den Commissaris van dese Bulle geeft / tot bovengemelte verdrag of compositie geadmittleert worden; met een woord / alle de gene die occasie hebben onrechtvaardige winsten te doen / als by vooz

Bulle van
Compositie.

Tot wat
personen;
en faken
sig deselve
uistrekt,

beeld / een koopman die verdooven waren verkoopt / sonder den koopman daar van te waarschouwen / of dat hy tegen sijn beter weten deselve booz al te hoogen prijs verkoopt; een ander koopman die goed en quaad onder malkander doet / als ten exempel / quade tartwe onder goede / of dat hy de gzanen in een vochtige plaats legt / omse te doen swellen / en daar dooz in de maat te winnen; die met valse Maaten en Gewicht omgaan; Goud en Silber-smeden / die al te veel quade stoffe onder haar werk doen; Apothekers die Quid pro quo geben / haar Medicamenten verbalschende / of verkeerde in plaats van oprechte gebende; die gene die haar naaften knevelen of benadelen / 't sy dooz ongeoorloofde woeker / of dat se sich van sijn verlegenheid en noodzakelijheid bedienen / en hem het sijne booz een Ep of Appel afhandig maken. Alle de soodanige / segge ik / worden tot dese compositie toegelaten / booz alles watse op soodanigen wijze mochten verkregen hebben; ingevalle sy konnen verklaren / niet te weten van wiese de geselde onrechtbaaridge goederen getrokken hebben / of aan wie sy deselve restituereen moeten. Het selve moet men seggen van ondeugende Officiers van de Justitie / van Schurken van Advocaten; van valse Notarissen en Getuppen / en soo vervolgens.

Rechtang is onder de Negottanten in Portugaal een seer loffelijke gewoonte / hier in bestaande / datse doozgaans een gedeelte van haar goederen destineren tot eenig Godsalig gebruik / om daar dooz eenigsins te vergoeden het ongelijk datse in den puer van haar koopmanschap den een of anderen / dooz misverstand / mochten hebben aangedaan. Maar selden dat onse Liebe Heer een kerk bouwde / of de Duijvel bouwde er een Kapelle by: en soo is het in dit geval ook gelegen. Want nademaal het gene dat op die maniere gegeven word / gemeenlyk by Testament word nagelaten / soo konnen de Executeurs / uit kracht van dese Wille / booz de helfte van dese Legaten composeren / ingevalle den Legatarius in gebzeke blijft sich aan te geben / en deselve binnen den tyd van een jaar te reclameren. De Executeurs konnen van gelijken / wegens allerhande Legaten composeren / indien de geintereseeerde / na een behoortlyk ondersoek niet te boozschyn komen.

Van gelijken alle die gene die Speelhuysen hebben; in dewelke men gewend is met bedrog en schelmstukken om te gaan / en daar dooz sommtyds de Kinderen / de Vrouwen / de Monniken / en de Slaven haat geld af te winnen; Die in een spel verlooren hebben / en niet van booz nemen sijn te betalen: Gertijffelijke Vrouwen / die opentlyk de Haer spelen / of andere / die deselve negotie in 't verhoogen drijven / indien se haar Salants of andere besteele / of deselve meer als den behoortlyken prijs / die van de Magistraat / en van de Casuisiten daat toe gesteld is / afnemen; dese alle worden mede tot de geselde Compositie toegelaten: en sulks / als sommige willen / booz alles watse op soodanigen wijze veroverd hebben.

Van gelijken moeten de Mannen composeren / booz het geld / of de

Juweelen / dieſe van getrouwde Vrouwen ontſangen hebben / geſupponceert ſynde / dat het gene ſp op die maniere gegeven hebben / tot haar diſpoſitie heeft geſtaan / of van haar eigen paraphrenalia / of houwelijks goed geweest iſ : anderszins moet alles aan den Man weerom gegeven worden.

Die gene die goed uit een Schip dat ontladen wierd / of uit Huizen die in de vrand waren / geroofd hebben / konnen inſgelijks / indien de Eigenaars niet bekend ſijn / compoſeren. Ook kan men compoſeren wegens vertrouwde goederen / van iemand die in vzeemde Landen vertrokken iſ / indien men in langen tijd geen tijdinge van hem / of van ſyn erfgenamen bekomen heeft / &c.

Maar de vrage iſ / Wat naaſtigheid men moet aanwenden , om die gene te ontdekken , aan dewelke men de geſeide reſtitutie van goederen in een van de voornoemde gevallen ſou doen moeten ? Den Commiſſaris / niet tegenſtaande hy met een Apoſtolijke autoriteit ſpreekt / iſ in alle deſe gelegenheden volkomen redelijc / ſeggende / dat het genoeg iſ , dat men foodanigen naaſtigheid aangewend , die een wys man ; na tyds en ſaaks gelegenheid , in diergelyken geval omtrent ſijn eigen ſaak ſou aanwenden : ſijnde het by de Spaanſe Caſuiſten een vaſten Regel , dat het in foodanigen gevalle niet van nooden iſ , ſig ſelven te hazarderden , om alles te doen , wat men doen ſou konnen ; of gelyc ſp ſpreken : No es neceſſario hazer lo ultimo potencia. Waar tegen ſeeker Portingieſ ebenwel op ſeekeren tijd ſeer openhertig ſelde : dat nademaal het doorgaans of geroofde goederen waren , of foodanige die op een onregtvaardige wyſe verkregen waren , over welke men compoſeerde , ſo was'er 't allerscherpſte onderſoek toe van nooden , om deſelve aan den regten eigenaar weer te herſtellen. Maar die ſoude met het intereſſe van deſe quanten weinig obet een komen.

De Compoſitie eens gedaan ſijnde / ſoo mag den eigenaar voor den dag komen / wann'er 't hem welgevald : hebbende niet de minſte aanſpraak tot ſyn goederen : om dat die gene die deſelve beſit / en daar over gecompooſeert heeft / van alle aanmaninge iſ quitgeſcholden / en niet verplicht iſ / neque in Foro Conſcienciz , neque in Foro Externo , noch uit kracht van ſyn gewiſſen / noch voor den Wereldlijken Rechter / deſelve te reſtitueren : ſijnde dit de eigen wooyden van den Commiſſaris / wiens bechlaringe in dit geval vooreen Wet verſtrekt ; te meer om dat een ieder van deſelve gedagten iſ.

En tweede vrage word van de Caſuiſten voorgeſteld / of namentlyc iemand die met opſet ſulke onregtvaardigheden pleegd , op hoope en in verwagtinge van ſigh van het beneficie der geſeide Bulle te ſullen bedienen , mag toegelaten worden om te compoſeren ? Den Commiſſaris ſegd nitdzukhtelijc / dat ſoo eenen niet kan worden toegelaten : Ondertuſſchen verligt hy deſe ſwaarigheid niet weinig / wann'er hy verbolgens ſegd : Dat ſoo eenen die verſeekerd was te ſullen compoſeren , in allen gevalle compoſeren kan over dat gene , het welke hy uit

Eigendom van goederen , door deſe Bulle verkregen.

swaktheid op een onregtvaardige wyse gewonnen heeft: en dat hy op sijn ergste genomen, sig aan hem, te weeten aan den Commissaris kan addresseren, en sulken Compositie maken, als den Commissaris selve sal oordeelen te bekooren. Want in sulken geval, segd hy / is geen vasten regel.

Het selve segd hy van die gene die het goet van een ander steelen / enter selver tijd weeten van wiese het gestoolen hebben: maar hoopen dat sy het met'er tijd vergeten sullen / ten einde sy als dan van het beneficie van de Bulle souden kunnen gauderen: als ook ten opsichte van die gene / die de boozgemelte niet willen betalen / booz dat den booznoemden tijd geexpireert is / op hoope van als dan te compositeren. In alle dese gevalle moeten de gemelte personen by den Commissaris gaan / en met hem compositeren na sijn goetbinden.

De ordinarie prys van dese Bulle.

De ordinarie prys van dese Compositie / is een Teston booz ieder Bulle van ieder vyf Millreis / dat is te seggen / een booz het vyftig van alle soodanige onrechtvaardige goederen of winsten / waer van wy hier vooren gesproken hebben. En op desen boet kan men compositeren booz honderd Millreis. Maar indien de somme de waarde van honderd Millreis te boven gaat / so moet men booz het surplus twee Testons booz elke vyf Millreis betalen / tot dat men tot het getal van twee honderd gekomen is. Want als men ober de twee honderd gekomen is / zoo en valt'er niet te compositeren / booz dat men sich by den Commissaris / of by sijn Gedeputeerde heeft aangegeven; die dan gemeenlijk tien ten honderd eiffchen: Maar zelden dat hy zich selven soo de handen bind / dat hy na tyds gelegenheid niet meer of min sou kunnen eiffchen.

Iemand die deze Bulle eiffcht moet'er een gedrukte Copie van hebben: Want zonder dat / segd den Commissaris / kanze hem niet helpen: maar die hebbende / zoo mag menze naderhand / na 't zeggen van den selven Commissaris / wel aan stukken scheuren (zoo als men die booz de Gouden / ook mag doen) zonder te vreezen / datze het minste van haar kracht verlezzen zal. Maar die gene dieze betwarsen willen / moeten'er haar naam onder schryven / of zoo haar dat niet gelegen komt / om datze quanswoys booz haar reputatie bekommet zijn / zoo is het genoeg datze Foam, dat is / Iemand, daar onder Schryven.

Niemand in de wereld kan van het Beneficie van deze twee laatste Bullen gauderen / ten waer hy van de eerste boozsien was. Sy moeten dan alle dyle genomen worden / van alle de gene die in Portugaal sijn / 't zy Inboozlingen of Altlinders: Ook van de Portugiesen / die in andere gewesten sijn / indienze ander sijn het booznemen hebben / van dit weer t' huis te willen komen.

Ik soude H. Ed. nog verscheiden andere dingen / die van deselve natuur sijn / uit meergemelte Bullen kunnen verhalen; maar alsoo ik geloove dat de booznoemde meer als genoeg sijn / om'er H. Ed. soo wel

als my selven/ de walg van te doen steecken: zoo willen wy ons met een wijtloopiger berhaal van dese impertimentien niet bemoeven: Maar alleen ten overbloeide seggen/ wat gebzulk van dese penningen/ die op so danigen wijze vergaderd woerden/ gemaakt word.

Het grootste gedeelte van dese penningen/ die uit alle de boorschzeben contributien getrokken word/ woerden op die eigenste wijze besteed/ als andere publike inkomsten. Wel is waar/ dat'er de Paus zyn deel van heeft: Maar indien het selve niet grooter is als men gemeenlyk boorgeeft/ zo schynd het gansch niet considerabel te sijn/ wanneer men aanmerkt hoe zeer den Koning hem boorz het geheel verplicht is: want men reckend/ dat'ee den Paus jaarlyks niet meer als twaalf duizend Rijksdaalders van plage te hebben; en tegenwoordigh zegd men dat zyn deel op het hoogste vyftien duizend Rijksdaalders bedraagt: en hierom is het/ dat de Negotiatien van den Puntius tot Lissabon/ zedder een tyd lang herwards onder anderen daar in bestaan hebben/ dat de gezeyde pottle van sijn Heiligheid ook met eenen mochte verhooght woerden. Maar indien sijn Heiligheid in dezen opsichte al eenig nadrel hebben mocht/ zoo weet hy sig het selve wel op een ander wijze uit het eigenste Koninkryk van Portugaal te vergoeden.

Tot wat einde de penningen uit dese Bullen komende, besteed worden.

En ander klein gedeelte van dese Inkomsten word geemployeert tot het onderhoud van het Portugiese garnisoen tot Mazagam.

Dit Mazagam is een stercke Stotz/ in den Atlantisen Oceaen op de kust van Barbarpen/ zoo dicht aan de strand gelegen/ dat het by laag water schynd/ datze aan het Land vast is/ en diend veeltijds tot een toeblycht van de Christen Slaven van Madagues. Ze wierd in den jare 1508. dooz den Koning van Portugaal gebouwd/ en in den jare 1562. te vergeefs dooz die van Marocco belegerd: Dooz de rest en weet ik niet dat deze plaats ergens anders nut toe is/ als sich daar van te dienen/ om de Bullen van den Kruisbaart te gzeetiger te doen koopen. Maar om dat men niet zonder reden vzeest/ dat dit pzetext niet sterk genoeg mocht sijn/ zoo draagd men gzoote sozge/ om het Volk in te pzenten/ dat al was het dat'er zoodanigen plaats niet in de wereld was/ of dat'er geen een Soldaat in Barbarien onderhouden wierd: zoo zoude nogtans alle het gene in deze Bulle beloofd word/ volkomen gprezeert woerden/ en in allen deese tot boozdeel van die gene strekken/ die deselve koopen: om dat haar verdiensten/ dezelve blijven/ tot welken einde het geld ook sou mogen besteed woerden; bzingende haare de gezeyde verdiensten/ na't boozgeven van dese Pzetkers/ regelrecht na den Hemel. In seker Sermoen van een van deze Pzetkers/ had den maker de onbeschaamdheid/ van onder andere buitenspoorigheden staande te houden; dat de Bulle van de Croisade van een grooter nuttigheyt voor sijn Toehoorders was, als selfs haar Doop, nogh het Martelaarschap niet sijn konde. Tenlust my niet/ zyn prophane en Godslasterlyke argumenten by te bzingen; maare de conclusie die hy uit deselve zocht te trekken/ was van desen inhoud: te weteen/ dat de ge-

Mazagam:

214 Nieuwe Historische Reisbeschrijvinge van

seide Aflaten bequaam waren, om haar van de schuld en smerte van alle haar sonden te suiveren, en van alle de straffen dieze in het Vagevuur of in de Helle hadden uit te staan, te bevryden.

Munte in
Portugaal.

Ik hebbe ter oorzake van deze Bullen te dikwils mentie van verscheiden soorten van geld gemaakt/om niet met een woord bande Munte van Portugaal te spreken. Alle gzoote zommen worden hier gerekend dooz Milreis, dat zoo veel is te seggen als de waarde van duisend Reis; somtijds dooz Crusados, of Ryksdaald: die vier honderd Reis het stuk gelben. De gzoote papementen geschieden nochtans gemeenlijk met Spaanse stukken van Anten / die op seven honderd en vyftig Reis het stuk gerekend worden. Daar en sijn tegentwoordig geen stukken die Milreis, of Ryksdaalders genaamd worden: Want de stukken die 't laast vooz een Ryksdaalder geslagen sijn / sijn ieder tot vier honderd tachtig Reis gebracht. De kleinste Munte van Silber is een Teston, bedragende honderd Reis: een halve Teston/vyftig Reis; een Vintain, twintig Reis. De gouden Muntstukken die Moedo de Ouro genaamd worden / bedragen vier duisend aecht honderd Reis: en van dese sijn'er van gelyken halve en quart stukken.

Portugiese
Taal.

Belangende de Portugiese Taal / nademaal deselve uit de Latijnze/ Spaanze / en Franze is te zamen gesteld / en dat men het beste van ieder deser Talen heeft uitgekipt: Soo kan deselve niet anders als zeer bequaam sijn / om sig op een clerlyke en aangename wyze daar in uit te drukken.

Besluit.

En alsoo ik H Ed. van de Zeden / en van den Imboysl der Portugiesen niet anders te seggen hebbe / als datse vooz het gzootste gedeelte hier in met haar geburen / de Spanjaarden / ober een komen; uitgesonderd datse van wegen den ommegang met de Engelse / Franse / en Hollandse Natien / wat handelbaerder geworden sijn: Soo is'er vooz het tegentwoordige niets ober / als dat ik H Ed. alle gereselijke en lichaamelijke voozspoed wensche / terwyl ik ben en blyve.

MYN HEER, &c.

AGTSTE

AGTSTE BRIEF.

Van de Inkomsten van den Koning
van Portugaal, van de Sterkte en Swakheid
van dit Koningrijk, en van sijn ware belan-
gens ten opfigt van andere Staten en
Koningrijken.

MYN HEER,

At het Geld zoo wel de zenuwe van den Staat/
als van den Oeylog is / is al te kennelyken
zaak / en dooz de dagelykse onderbindinge te
wel bevestigd / als die na 't verloop van so veel
honderden van eeuwen te willen in twyffel
trekken ; of nu nog argumenten op te zoeken /
om deselve te bevestigen.

Inleidinge

Hebbende van in onse voorgeaande getoond /
wat Inkomsten den Koning van Portugaal uit
de zo genaamde Bulle van de Kruisvaart trok :

Inkom-

sten van

den Ko-

ning van

Portugaal

Zoo dienden wy thans de resterende sondsen aan te wyzen / waar uit
de lasten van dit Koningryk zoo wel in tyd van vrede / als van oor-
log gedragen worden / van hoedanige deze nabolgende sonder tegen-
spraak wel de voornaamste sijn.

Als namentlyk de Regten of Inkomsten van den Tol / die by uitste-
kendheid hoog in Portugaal is. Dooz alle koopmanschappen / die
van buiten inkomen / uitgesonderd eenige kleine bundels / die men ge-
makkelijk dragen kan / betaald men niet minder als drie en twintigh
ten honderd ; twintigh dooz de ordinarie Tol / en drie dooz een zeker regt /
het welke men Consulado noemd : moentende dit laatste ook van alle
Koopmanschappen die verboerd worden / het zy dooz Inwoonders //
of dooz Dreemdelingen / betaald worden : die nochtans alle op een rede-
lyken prijs gestelt sijn / uitgesonderd de Wsch van Terra Nova / die
dree en twintigh ten honderd geeft. De koopmanschappen die
van elders tot Lissabon gebzaght worden / om na andere Landen ge-
transporteert te worden / betalen vier ten honderd. Maar men ge-
loofde

Tol uitste-

kende

hoog in

Portugaal

216 Nieuwe Historische Reisbeschrijvinge van
loofd dat van dit alles weinig of niet in de Koffers van den Koning/ of
selfs ten dienst van het Algemeen komt / uitgesonderd dat van het Con-
sulado / het welke gedestineert is tot het aanbouwen van Schepen/ en
tot het inkooppen van de nodige pprovisien vooz dezelve.

Al het Vlees dat ter Markt word gebracht / moet seben Reis van't
pond geben; en de Wijn die by de kleine maat verkocht word / eben
300 beel van ieder Canada. 'k Seg / die by de kleine maat verkocht
word/ om dat men'er seldom luiden vind / die Wijn in huis hebben: so-
danigen Canada houd omtrent de drie pinten.

De Dierse/ dat is / de ongesoute Vis / die in gzoote meenigte inde Ri-
biere / en in de Zee gebangen word / en het voornaamste voedsel van
het Volk is / betaald niet minder als seben en veertigh ten honderd;
wordende dit Geld nog boven dien seer rigureuslyk ingebozderd. Van
het Verkooppen van Landerten / Puffen / Bestiaal / en by na van al-
les dat men weet dat'er Verkocht of gekoght kan worden / heeft den
Koning tien van het honderd / het welke hem van den prijs der verkog-
te goederen betaald word.

Het gzootste gedeelte van dese Imposten wierd geaccedeert aan Jo-
hannes de Bverde / dooz de drie Staten / in Cortes vergaderd / in den
jare 1641 en op andere tijden / tot het dragen van de lasten van den
Oorzlog tegen Spanjen. Maar na dat de Vrede met Spanjen ge-
maakt was / soo bragten de Staten / in den jare 1671. beselve tot die
hoogte waar inse tegenwoozdig gebonden worden; gevende aan den
Koning een jaarlykse subsidie van een milloen Rijksdaalders; waar
van de helfte moest geheven worden / uit sekerere vermeerderinge vanden
Impost op het Vlees / en den Wijn: Maar dit wierd doen ter tyd
maar alleen vooz ses jaren toegestaan; hoewel het seberd het verloop
van gemelte ses jaren nog lange betaald is.

Brevet van
den Paus
om de
Geestelyk
heid te
doen be-
talen,

Het Hof oozdrelde in den jare 1675. raadszaam / den Paus te ver-
soeken dat hy syn toestemminge tot desen laatste Impost willde geben;
ten einde de Geestelykheid / de Vrijheid hebben mocht / van syn part
te betalen. Want het laatste Concilie van Latran / en andere Ca-
nons van de Roomse Kerke / hadden verklaard / dat het geen Pijns
geoorloofd was / eenige schattinge van de Geestelykheid te nemen /
sonder expresse toestemminge van den Paus / al was het / dat de gesel-
felde schattinge vyzwillig dooz de Kerkelyke was aangeboden: of dat
soodanigen schattinge / en dooz den Geestelyken Staat / en dooz de
twee andere Staten / in de Cortes / en in 't Parlement vergaderd sijn-
de / was toegestaan; En men heeft zederd dien tyd / op het einde van
ieder ses jaren gedurig een Vzebet van Romen doen komen / om de ge-
melte Imposten nog ses jaren te continueren: Gebende den Paus in
dit Vzebet syn Nuntius tot Lissabon residerende het vermogen / syn
Apostolische autoriteit te emploeren / om de Geestelykheid tot het be-
talen van desen Impost te verpligten.

Dit Vzebet word gem-enlyk alle jaren in Portugaal afgekondigd :
em

niet tegenstaande het sijn booznaamste insigt op de Geestelikhed heeft / Waar toe het selve weer dier- stig is.
 soo moet men egter niet twyffelen / dat het selve indirectelyk diend / om het volk met eenen / en als onder de hand / daar dooz te verplich- ten / ten einde het selve de geseide schattinge te gewilliger soude beta- len / sonder den Koning / en de dize Staten te noodsaaken van daar over in Cortes te vergaderen. Want het Volk kan dese saak niet anders als billijk en regtvaardig aanmerken / wanneer het siet dat den Heil- gen Vader deselve als soodanig toestaat.

Maar het geen dese Patie nog te meer in bobengemeite gedagte be- vestigd / is het motif waarom den Heiligen Vader dit Bzevet toestaat: te weten / om dat de Schatkist van den Koning is uitgeput, ter occa- sie van de oneindige lasten, die de Kroon genoodsaakt was te dragen, om het Catholyke Geloof te bewaren, en voort te setten, in de Lan- den tot het Koningrijk behoorende, en in andere gewesten gelegen: voornamentlijk in Oost-Indien, en Brasilien; alwaar de Ketters, de Hollanders, en andere ongeloovige het selve tragten uit te roeyen: sijnde dit een reden die altyd stand greep, en van dag tot dag hoe lan- ger hoe pressanter wierd.

Maar siet hier hoe grooten gesag sig den Heiligen Vader / omtrent het onderzoek van dese dingen / aanmatigd. Op geeft opzje aan sijn Hoe grooten gesag den Paus, sig hier omtrent aanmatigd
 Auntings / de waarheid van dit alles na te speuren / en te ondersoeken op wat maniere de dize Staten / insonderheid die van de Geestelij- heid / haar toestemminge tot het dragen van dese lasten gegeven hebben. Den Auntings ontbied den Procureur van den Koning booz sijn / en vzaagd hem na het bewijs van saken. Chang toond den Procureur / dat den Adel ende het Volk de continuatie van den Imposit hebben toe- gestaan / om datse deselve dagelijks betalen; en dat het gansche Lig- haam van de Geestelikhed van deselve gedagten is / om dat de Bis- schoppen haar toestemminge gegeven hebben: het welke volgens sijn seggen / alles begrijpt / wat tot bevestiginge van sijn bewijs gerequi- reert wozd. Ondertussen siet men hem niet het minste te boozschijn brengen / om de sake ten principale te bewijzen: te weten / om het gebaar aan te toonen / waar in het Catholyke Geloof is van wegens de Ketters / de Hollanders / en andere ongeloovige. Want belangende de Hollanders / deselve hebben in den jare 1669. den Dzeve vernieuwd met Portugaal; en hebben die sederd dien tyd gedurig onderhouden. Egter toond den Auntings sig ten eenemaal voldaan van de bewijzen / die hem sijn booz gebzagt / en geeft ingeolge van dien opzje tot het exe- cuteren van het Bzevet: gelastende aan allehande slag van personen / soo Geestelyke / als Wereldlyke / den inhoud van dien te gehoozsamen / onder bedzygtinge van de allerwaardste Excommunicatie / en een boete van vyfhonderd Rijksdaalbers / ten behoeve van de Ertwaarde Apo- stolyke Kamer.

En andere soozt van Inkomsten sou men kunnen brengen tot het Inkomste van den Snuttabak
 hoofstuk van de Monopolie, op den eigensten tyd / als de boozgaande

toegestaan : sijnde een Inkomste op de Snustabak , die jaarlijks vyf-
honderd duisend Rijksdaalders opbrengen moest. Om dese som-
me op te brengen / soo heeft den Koning de gansche Negotie van den
Snustabak alleen in handen : en hier van daan is het / dat het maken
van Snustabak eben soo grooten misdaad in Portugaal is / als het
maken van balse Munte in andere Landen ; niet tegenstaande Jan-
alleman deselve daar te Lande gebruykt / en misschien liever geen brood
in sijn kas / dan geen Snustabak in sijn sak hebben sou.

Dese Monopolie was eens opgedragen / of Verpacht aan den Her-
tog van Cadaval , die naast den Koning de boornaamste Heer van Por-
tugaal is / en wierd soo wel door hem bestierd / dat men selde / dat er
den Koning eens soo veel van getrokken had / als hem uit desen hoof-
de was toegelegd. De Tabak / soo alsse uit Brasilien quam / wierd
aan den Koning verkocht voor een en een halve Teston het pond / en tot
poeder gemaakte sijnde / wierde voor sesten / en somtijds ook voor
tweintig Testons / het pond verkocht. Maar men segd / dat men dese
Negotie tegenwoordig geabandonneert heeft / en dat men in tegendeel
een equivalent van eenige duisenden op de Tabak in rollen heeft gelegd.

De Koningh heeft boven dien een groot gedeelte van de Witheemse
Negotie in sijn hand : als van de Olyphant's Landen / uit Africa ; van't
Brasilien Hout uit America ; behalven een grooten Impost op de Suiker
en op alle koopmanschappen die uit Ost-Indien komen. Onder-
tussen is dese laatste Negotie van soo weinig voordeel door dese Natie /
dat men tot verscheidemalen aande Koopluiden van dese Compagnie
heeft voorgezagen / dat het best sou wesen / dat men deselve ten een-
maal baren liet : hoewel het selve tot hier toe niet is doorgegaan.

Den Koning is Grootmeester van alle de Ridderlyke Ordes in het
Koningrijk / en disponeert van alle de Commanderien die van deselve
vanderen. Door eerst dan is hy Grootmeester van de Ordre van
Christus ; dewelke na die van de Tempeliers in Portugaal gesuceedeert
is / en tot op den huidigen dag van der selven Landen / die in Portu-
gaal gelegen sijn / in possessie is : hebbende vier honderd vier en vyftig
Commanderien / die tot deselve behooren. Ten tweeden van de Or-
dre van Sint Jacob ; die zestig Commanderien / en een considerabele
Inkomst heeft. Ten derden van de Ordre van Avis , die drie en veert-
tig Commanderien heeft / en mede voor seer rijk gehouden word.

Boven dit alles disponeert den Koning van alle de Commanderien
van het Koningrijk / die de Ridders van Sint Jan van Jerusalem toebe-
hooren / gemeenlyk genaamt de Ridders van Malta ; en waar van de
boornaamste / te weeten die van Crato , die voor de rijkste van de gan-
sche wereld gerekend word / tegenwoordig Don Francisco , tweede
Soon van den Koning toebehoord.

De regten van den Col / soo wel als andere Imposten / worden te
genwoordig Verpacht aan Koopluiden ; en die er het meeste voorgeeft /
is in boozing / of bzeemdeling / word geppreseeert sonder onderscheid.

En andere
witheemse
Koopman
schappen.

Koning
van Portu-
gaal Groot-
meester
van alle
sijn Or-
dres.

Tolken en
andere In-
komsten.

alsoo den Koning gelooft / dat de Koopluiden de Negotie verstaande / daar meer voorbleeden konnen / als hy'er zelfs van maken kan. En men segt dat dooz dit middel de geselde Inkomsten merkelyk vermeerderd sijn. Ondertussen duurd dit Contract van Verpatinge noit langer als drie jaren; en dese geelndigd sijnde; soo doet men een nauw onderzoek van de Inkomsten van den Tol / en van wat daar op is overgeschooten / om sig daar na te reguleren in de naaste Verpatinge: Erbeurende het als dan seer dikwils dat dooz den yver en emulatie van die gene dese soeken te hebben / deselve veel hooger gaat als men gedaght hadde.

Men procedeert ten naasten by op deselve maniere / wanneer den Koning genoodsaakt is / sijn Magasynen te vullen / of provisie van Nicheemse waren op te doen: want als dan geest men'er kenniss aan de Koopluiden van / en accordeert met die gene / die de geselde waren voor den laagsten prijs willen leveren.

Den Koningh is soo exact in sijn betalinge / dat dit de Koopluiden aanmoedigd / om voor een middelmatige winst met hem te contracteren: Invoegen dat de eene gzeetiger is als de andere / om diergelijke bestedigingen aan te nemen. Hier van daan is het dat den Koning altijd de beste provisien heeft; en vermits de subalterne bediende tot desen inkoop niet geemploereet worden / soo kan hy dooz deselve ook niet bezogen worden; ook en kan hy dooz de Koopluiden selve niet bezogen worden / want men bedingd altijd voor af / dat de koopmanschappen geexamineert sullen worden / en dat sijn Majesteit niet meer betalen sal / als na een naastigh onderzoek bevonden sal worden / datse waardig sijn.

Alle dese Inkomsten dan sijn soo considerabel / dat indiese alle in des Konings Koffers quamen / hy sekerlyk een van de rijkste Princen van Europa wesen sou. Maar daar worden soo veel Assignatien op ieder van dese Inkomsten gebonden / het eigen Patrimonie van den Koning / als Hertog van Braganca / niet uitgesonderd; en daar worden soo veel pensioenen betaald aan particuliere personen en families / dat het in desen deele schijnd als ofse ten eenemaal vande publyke Schat hift veralleneert waren.

Dese ongemeene verbyzeendinge is voor het grootste gedeelte geschied dooz de Koningen van Spanjen / wanneer die in 't besit van Portugaal waren; en dat met insigten / als sommige niet sonder reden willen / om dit Koninkryk tot een Provincie van Spanjen te maken: Onderskellende / dat soo wanneer de Inkomsten van de Kroon veralleneert waren / Portugaal geen vermogen sou hebben / om als een onafhangelijk Koninkryk te subsisteren; nademaal het niet sou hebben / waar dooz het de Hegeeringe kon onderhouden / of de Gzooten aanmoedigen / om haar het hoofd te bieden / indien het gemeen eens quam te rebolteren; en om dat de Inkomsten van de Kroon onder soo veel particulieren verdeeld sijnde / deselve te meer verplicht waren / de belangen van Spanjen te blyden aankleven.

verpagt
aan Koop-
luiden.

Op wat
wyse de
Magaly-
nen gewek
worden.

Inkom-
sten van
Portugaal
sijn seer
considera-
bel, maar
komen
den Kon-
ing seer
weinig te
stade.

Om datse
voor het
grootste
gedeelte
verallie-
neert sijn.